

позичення і використання найкращого світового досвіду у цій сфері, а також налагодження і розвитку співпраці відповідних інститутів у нашій державі із зарубіжними професійними організаціями на всіх рівнях (міжнародному, національному, професійному).

Література

1. Про аудиторську діяльність: Закон України 22.04.93 р. №2939-VI (редакція від 26.05.2011 р.). [Електронний ресурс] / Верховна Рада України [сайт] – Режим доступу до закону: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3125-12&c=1#Current>. – Назва з екрану.
2. Про затвердження Концептуальної основи контролю аудиторської діяльності в Україні: Рішення Аудиторської палати України від 27.09.2007 р. №182/3. [Електронний ресурс] / Аудиторська палата України [сайт] – Режим доступу до рішення: <http://apu.com.ua/files/ris/946583183.doc>
3. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг (том 1, том 2): Видання 2010 року // Пер. з англ. – К. ТОВ «ІАМЦ АУ «Статус», 2010.
4. Міжнародне співробітництво. [Електронний ресурс] / Рахункова палата України [сайт] – Режим доступу: http://www.asrda.gov.ua/control/main/uk/publish/printable_article/1377824
5. Глущенко В.В., Риженко І.Є. Правове регулювання та методичне забезпечення аудиторської діяльності в Україні. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Fkd/2009_1/R2/1.pdf

6. Лазарева С.Ф., Ус Р.Л. Сучасні методи аудиту інформаційних технологій // Держава та регіони: науково-виробничий журнал, вип. 4. – Запоріжжя, 2011. – С. 29–35.

7. Новіченко В.М. Аудит: Історія. Розвиток. Майбутнє. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://apu.com.ua/files/pub/2132130153.doc>

8. Макеєва О. Нагляд за професією аудитора в Україні – чи не час переймати досвід? [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://apu.com.ua/files/pub/194372796.doc>

9. Макеєва О. Конгрес аудиторів Німеччини. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://apu.com.ua/files/pub/1103551316.doc>

10. Рудницький В.С. Методологія і організація аудиту. – Тернопіль: «Економічна думка», 1998. – 196 с.

11. Усач Б.Ф., Душко З.О., Колос М.М. Організація і методика аудиту: Підручник. – К.: Знання, 2006. – 295 с.

12. COBIT 4.1 // IT Governance Institute, 2007. – 196 p.

13. Enterprise Value: Governance of IT Investments – The Val IT Framework 2.0 // IT Governance Institute, 2008. – 119 p.

14. Information technology – Security techniques – Information security risk management – BS ISO/IEC 27005:2008 // BSI, 2008. – 64 p.

15. ITIL v.3 – Lifecycle Publication Suite // OGC, 2007. – 1200 p.

16. Introduction to IT Audit Student Notes // INTOSAI, 2007. – 45 p.

17. IT Methods Student Notes // INTOSAI, 2007. – 97 p.

18. IT Standards, Guidelines, and Tools and Techniques for Audit and Assurance and Control Professionals // ISACA, 2010. – 330 p.

19. The Business Model for Information Security // ISACA, 2010 – 73 p.

20. The Risk IT Framework // ISACA, 2009. – 107 p.

В.В. ЧЕПКА,

к.е.н., доцент, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана

Кооперативні об'єднання у сільському господарстві: функціонування та фінансування

Статтю присвячено дослідженню розвитку кооперативних об'єднань на основі малих та середніх аграрних підприємств та створенню дієвої моделі кредитної кооперації в сільському господарстві.

Ключові слова: сільськогосподарські кооперативи, кредитна кооперація, спеціалізовані кредитні установи.

Статья посвящена исследованию развития кооперативных объединений на основе малых и средних аграрных предприятий и созданию действенной модели кредитной кооперации в сельском хозяйстве.

Ключевые слова: сельскохозяйственные кооперативы, кредитная кооперация, специализированные кредитные учреждения.

The article is devoted research of development of co-operative associations on the base of small and middle agrarian enterprises and creation of effective model of credit co-operation in agriculture.

Keywords: agricultural cooperative stores, credit co-operation, credit establishments are specialized.

Постановка проблеми. Необхідність функціонування кооперативних об'єднань на основі малих та середніх аграрних підприємств зумовлена нагальною потребою у розбудові заготівельної, переробної, допоміжної, обслуговуючої та кредитної інфраструктури в сільському господарстві. Досвід функціонування такої розгалуженої виробничої та обслуговуючої інфраструктури в розвинених країнах світу засвідчує, що за-

безпечення самофінансування підприємств стане можливим лише в тому випадку, якщо основна частина доходу господарюючого суб'єкта буде надходити не від виробництва сільськогосподарської продукції, а від продукції її переробки.

У переважній більшості країн, що досягнули успіхів в аграрних реформах (Болгарія, Румунія, Албанія, Хорватія, Киргизія, Словенія, Польща), спостерігається зростання економіки в суміжних із сільським господарством галузях, що дало можливість підвищити ефективність і конкурентоспроможність самого сільського господарства.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Вагомий внесок у дослідження проблеми фінансування та функціонування кооперативних об'єднань у сільському господарстві внесли С. Дем'яненко, І. Кузьмін, В. Гончаренко, В. Радченко та інші, однак питання ефективності сільськогосподарських кооперативів є неоднозначним та залишається предметом науково-практичних дискусій, у тому числі щодо створення дієвої моделі кредитної кооперації у сільському господарстві.

Мета статті. Необхідно розглянути та дати критичний аналіз розвитку кооперативних об'єднань у сільському господарстві з метою визначення та наведення передумов створення дієвої моделі кредитної кооперації.

Виклад основного матеріалу. Найбільшу ефективність у країнах із ринковою економікою показали сільськогосподарські кооперативи із замкнутим циклом виробництва, що спеціалізуються на окремих видах продукції: овочів, плодів, ягід, зерна, технічних та олійних культур, молока, худоби, птиці. Проте для покращення кінцевих результатів діяльності підприємств у цілому, а не окремих видів чи напрямів вітчизняні господарські структури стають членами одразу кількох кооперативних об'єднань або створюють багатофункціональні кооперативи (рис. 1). Крім того, господарства, які мають багатогалузевий характер розвитку, є більш привабливими для інвесторів, що мають вільні фінансові ресурси та зацікавлені вкладати їх у сільське господарство [1, с. 107].

До складу кооперативу можуть входити суб'єкти господарювання різних організаційно-правових форм і вузькоспеціалізовані кооперативні об'єднання. Кількість та склад учасників кооперативу змінюється залежно від диверсифікації його господарської діяльності.

Важливим моментом визначення взаємовигідного функціонування господарюючих суб'єктів у кооперативних об'єд-

наннях є задоволення обґрунтованих інтересів усіх учасників кооперативу, що особливо актуально в процесі розподілу надходжень від спільної діяльності. Тому в процесі розподілу прибутку від реалізації чи продукції за умови самостійної форми її збуту варто керуватися основним правилом – розподіл надходжень відповідно до дольової участі та внеску кожного окремого учасника в загальний результат.

Головним завданням кооперативу є забезпечення ефективної діяльності об'єднання та розвитку кожного учасника кооперативу на основі концентрації фінансово-кредитних ресурсів. А результативність діяльності багатофункціонального кооперативу та вирішення проблеми фінансування сільськогосподарських підприємств залежить від узгодження потреб та дій учасників кооперативу, чіткого виконання поставлених завдань, дотримання виробничої та фінансової дисципліни.

Для того щоб бути успішною, діяльність багатофункціонального кооперативного об'єднання має бути спрямована на виконання таких основних завдань:

- матеріально-технічне забезпечення учасників кооперативу;
- диференціація джерел надходження грошових коштів, у тому числі від несільськогосподарської діяльності шляхом організації цехів по заготівлі, переробці сільськогосподарської продукції, допоміжних і промислових виробництв;
- створення машинно-тракторного парку та станції техніко-технологічного обслуговування;
- організація та будівництво приміщень для зберігання сільськогосподарської продукції та продукції її переробки, з метою реалізації за оптимальними для виробників цінами;
- налагодження ефективної збутової діяльності, що дозволить сільськогосподарським підприємствам зосередити свою увагу виключно на сфері виробництва та переробки продукції;
- створення консультаційної служби як одного із основних чинників підвищення ефективності та забезпечення фінансової стабільності членів кооперативу шляхом надання господарствам консалтингових послуг.

Матеріальним та фінансовим підґрунтям об'єднання мають виступати:

- внески членів кооперативу: вступний та пайовий. Розмір внесків та порядок внесення визначається відповідно до договору про спільну діяльність;

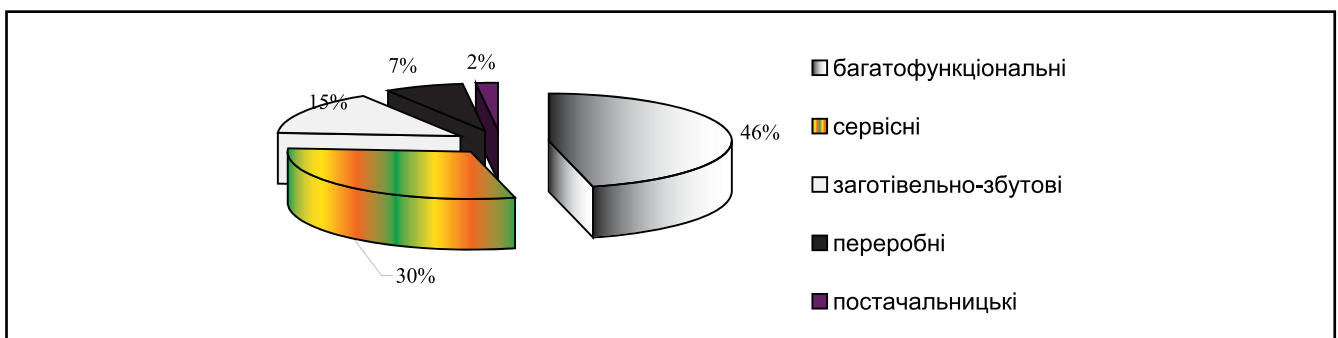

Рисунок 1. Розподіл сільськогосподарських кооперативів в Україні за напрямками діяльності

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

- інвестиційні та кредитні ресурси;
- кошти муніципалітетів (селищних і міських рад), сільського населення.

Додатковим джерелом фінансування кооперативного об'єднання мають стати цільові відрахування до фонду розвитку кооперативу та створення кредитного фонду в межах від 10 до 15% усіх грошових надходжень від господарської діяльності кооперативу.

Ключову роль у розширенні доступу до дешевих кредитних ресурсів сільського господарства має відігравати кредитна кооперація: кооперативи, спілки, товариства та ін. Останні здатні максимально точно врахувати специфічні умови діяльності суб'єктів господарювання, мають змогу контролювати доцільність використання кредиту, і ставки в них значно менші, ніж у комерційних банках.

Особливості спеціальних кредитних структур проявляються в наступному:

- основним принципом діяльності є соціальне партнерство, фінансова взаємодопомога;
- до їх складу залучають сільськогосподарські підприємства, в тому числі фермерські господарства, господарства населення, інші господарюючі суб'єкти, які одночасно виступають його власниками;
- період використання та розмір позики, що видається членам кооперативу на суто виробничі цілі, визначаються з урахуванням кредитоспроможності позичальника;
- ресурсна база формується із початкових (одноразових) та пайових внесків членів кооперативу, доходів від діяльності кредитного кооперативу, коштів кредитного фонду багатифункціонального кооперативу, а також коштів приватних осіб та всіх зацікавлених у розвитку сільського господарства підприємств і організацій, у тому числі місцевих рад.

Варто зазначити, що створення таких кредитних структур потребує державної підтримки та врахування позитивного

досвіду функціонування кооперативних кредитних структур у розвинених країнах світу – США, Канаді, Австрії, Німеччині, Франції, Нідерландах. Так, у Нідерландах Rabo-bank покриває 90% потреби сільського господарства у кредитних ресурсах, а понад 40% загального обсягу кредитів, що отримують 80% фермерів Німеччини, надходить від кооперативної системи.

Необхідність забезпечення конкурентоспроможності спеціальних кредитних установ у фінансово-кредитному секторі зумовлює створення багаторівневої злагодженої кооперативної системи. Кредитні спілки у США та Канаді, місцеві Rabo-bank у Нідерландах та Raiffeisenbank у Австрії і Німеччині, місцеві каси у Франції знаходяться в основі їх кооперативних систем, надаючи своїм членам поряд із традиційними банківськими, специфічні фінансові та товарні послуги. Для підтримання ліквідності та вирівнювання грошового попиту, інвестування тимчасово вільних коштів та забезпечення розрахунків кооперативних структур члени первинної ланки створюють регіональні кооперативні установи, зокрема Кооперативні кредитні спілки у США, Провінційні Централі та Федерація народних кас у Канаді, Регіональні кооперативні Банки у Німеччині та каси у Франції.

Надійність та стабільність кооперативної системи забезпечують Центральні (національні) кооперативні банки, через вирівнювання коливань попиту на грошові кошти у кооперативній системі, випуск цінних паперів, інвестування вільних коштів, одержання ощадних депозитів, здійснення лізингових та факторингових операцій, нагляд за ліквідністю та платоспроможністю регіональних банків. А інформаційний та консультативний супровід стабільного функціонування кооперативної системи здійснюють кооперативні об'єднання (асоціації, сервісні кооперативи та т.п.).

Отже, використання світового досвіду створення дієвих моделей кредитної кооперації в сільському господарстві має

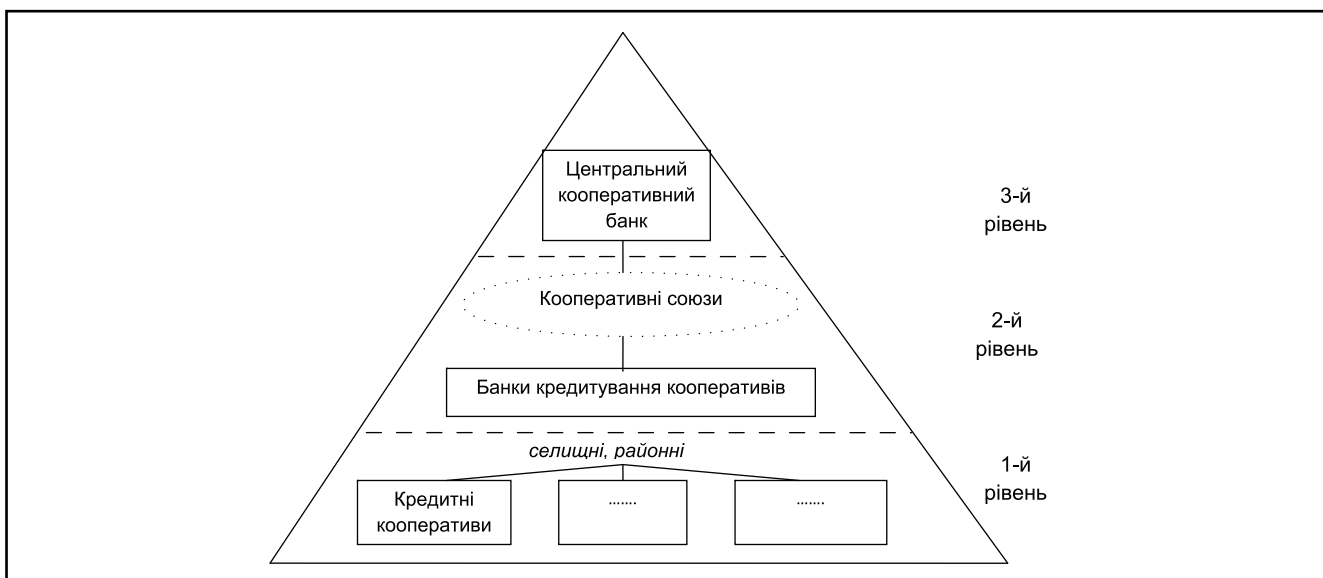

Рисунок 2. Модель кредитної кооперації в сільському господарстві

Джерело: складено за даними [2] та власні доповнення автора.

стати одним із визначальних напрямів державної підтримки розбудови фінансово-кредитних ринків у сільському господарстві та розширення доступу підприємств до дешевих кредитних ресурсів.

На етапі становлення основним завданням кредитних кооперативів (товариств, спілок) є сприяння у поліпшенні самофінансування підприємств через концентрацію їх внутрішніх фінансових ресурсів та використання тимчасово вільних коштів членів об'єднань. У процесі поступового розвитку спеціалізовані фінансові структури в сільській місцевості зможуть виконувати велику кількість банківських операцій. А подальше закріплення за кооперативно-кредитними структурами в Україні ролі головних фінансово-кредитних структур у сільській місцевості сприятиме концентрації та використанню вільних коштів сільського населення та інших суб'єктів господарювання.

Важливим елементом побудови вітчизняної трирівневої моделі кредитної кооперації, що ґрунтується на класичних західних системах фінансово-кредитного обслуговування підприємств, мають стати кооперативні союзи. Так, на першому рівні перебуватимуть селищні (районні) кредитні кооперативи (товариства, спілки), другий – представлятимуть обласні (регіональні) банки кредитування кооперативів, засновані членами первинного рівня, об'єднанні у кооперативні союзи на чолі з Центральним кооперативним банком – третій рівень (рис. 2).

Центральний кооперативний банк та кооперативні союзи мають всебічно сприяти розвитку інфраструктури сільської кредитної кооперації. Перший – за допомогою фінансово-кредитної підтримки кооперативних об'єднань (через обласні банки кредитування кооперативів), а другий – через організацію та координацію діяльності спеціалізованих кредитних установ, а саме: проведення інструктажу та роз'яснювальної роботи; організацію семінарів та консультацій за участі висококваліфікованих фахівців; контроль за законністю проведення кредитних операцій всередині спеціальних кредитних структур та методичне забезпечення їх здійснення.

Позитивний зарубіжний досвід заснування спеціалізованих кредитних структур, зокрема Сільськогосподарського рентного банку в Німеччині, доцільно врахувати також при створенні Центрального кооперативного банку в Україні. Цікавим є той факт, що власний капітал останнього формувався внаслідок того, що в період 1949–1958 років кожне німецьке сільськогосподарське підприємство, починаючи від податкової вартості господарських одиниць у 6000 німецьких марок, щорічно сплачувало 0,15% відповідної податкової вартості обтяжених земельних ділянок як так звані відсотки на поземельний борг рентному банку. Завдяки такій самопомозі сільськогосподарських підприємств було сформовано основний капітал, що становить на даний час 264 млн. німецьких марок [3, с. 135].

Сільськогосподарський рентний банк через надання комерційним банкам середньо- та довгострокових кредитів (у виняткових випадках кілька мільйонних кредитів безпосередньо позичальникам) забезпечує реалізацію державної програми кредитної підтримки фермерів [4, с. 31–34]. Проводячи паралель із системою кредитної кооперації України, такими посередниками між Центральною кредитною установою та первинними кредитними банками виступатимуть обласні Банки кредитування кооперативів.

Починаючи з 1973 року програми підтримки Сільськогосподарського рентного банку поширилися також на всі заходи, спрямовані на поліпшення сільської інфраструктури. А вже з 1994 року банк здійснює рефінансування за допомогою емісійної діяльності на міжнародному рівні, що стало можливим після присвоєння рентному банку категорії AAA визнаною в усьому світі рейтинговою агенцією Standard & Poor's [3, с. 135].

Створення та успішне функціонування Селянського рентного банку в Німеччині є прикладом того, як сільськогосподарські підприємства, покладаючись лише на власні зусилля та фінансові можливості, змогли створити кредитну структуру, яка не лише сприяє довгостроковому кредитуванню суб'єктів господарювання, а й фінансує програми розвитку інфраструктури аграрного сектору.

Доцільність використання німецького досвіду для розширення фінансових можливостей спеціалізованих кредитних установ в Україні зумовлено обмеженістю фінансових ресурсів держави, а можливість застосування схеми сплати відсотків на поземельний борг підприємствами при формуванні Центрального кооперативного банку залежить від включення сільськогосподарських земель у ринковий обіг.

Висновки

Отже, в сучасних умовах розвитку сільського господарства в Україні кооперативні кредитні установи покликані відіграти позитивну роль та стати однією із найнадійніших фінансово-кредитних структур в майбутньому.

Література

1. Радченко В.А. Роль інвестицій в підвищенні ефективності сільськогосподарського виробництва // Економіка АПК. – 2006. – №1. – С. 106–110.
2. Гончаренко В. Модель створення системи кооперативного кредитування та механізм її фінансової підтримки з боку держави // <http://www.rural-sme.org.ua/ukr/banks/about>
3. Дем'яненко С.І. Досвід Німеччини у кредитуванні під заставу сільськогосподарської землі // Економіка АПК. – 2002. – №10. – С. 134–138.
4. Кузьмін І. Финансово-кредитное обеспечение сельского хозяйства в развитых странах // Международный сельскохозяйственный журнал. – 2002. – №1. – С. 31–34.